

POLOWANIE

czyli ochrona żubra
po polsku

GREENPEACE

Spis treści

Połowanie – czyli ochrona żubra po polsku.....	5
Żubr – gatunek teoretycznie ściśle chroniony.....	6
Brak rozwiązań alternatywnych, czyli praktyka ochrony żubra w Polsce	10
Oczy szeroko zamknięte, czyli decyzje GDOŚ.....	12
Jak to się wszystko kręci.....	13
Komisje hodowlane, czyli gdzie zapadają decyzje.....	22
Po zabiciu żubrów.....	26
Rola Państwowej Rady Ochrony Przyrody.....	28
Konflikt interesów.....	30
Zarządzanie zagrożonym gatunkiem czy hodowla na odstrzał?	31
Żubry w rękach myśliwych?.....	32
Podsumowanie.....	33
Rekomendacje	36

POLOWANIE – czyli ochrona żubra po polsku

Bison bonasus, czyli żubr – największy lądowy ssak europejski, jest nie tylko symbolem ochrony przyrody w Polsce, lecz także sztandarowym przykładem gatunku uratowanego od wyginięcia i przywróconego dzikiej przyrodzie. To też ostatni w Europie przedstawiciel legendarnej megafauny, który przetrwał do naszych czasów. To wspaniałe, majestatyczne zwierzę podlega ścisłej ochronie gatunkowej, co oznacza, że chronione są także siedliska jego bytowania wraz z innymi żyjącymi w nich gatunkami.

W Polsce, w stanie dzikim żyje 1/3 jego światowej populacji, co stanowi jednocześnie ponad 80% osobników z obszaru Unii Europejskiej. Na naszym kraju spoczywa więc ogromna odpowiedzialność za zapewnienie trwałości i właściwego stanu populacji żubra jako narodowego i europejskiego dziedzictwa. Wynika ona także z historycznej roli Polski w restytucji tego gatunku oraz wyznaczaniu standardów jego ochrony¹.

Na obszarze naszego kraju najdłużej przetrwała żyjąca na wolności populacja podgatunku nizinnego (*Bison bonasus bonasus*). To u nas zapoczątkowano program hodowli i przywracania środowisku tego gatunku (oparty na dwunastu osobnikach pochodzących z niewoli, w tym tylko siedmiu z podgatunku nizinnego). Dzięki temu programowi obecnie na świecie, w 35 krajach, żyje ok. 6570 żubrów, w tym ok. 4470 na wolności².

Większość żubrów występujących w Polsce należy do stad żyjących na wolności: w Puszczy Boreckiej, Puszczy Knyszyńskiej, Puszczy Białowieskiej, Bieszczadach i na Pomorzu Zachodnim. Około 200 osobników przebywa w ośrodkach hodowli żubrów (OHŻ) i zagrodach pokazowych oraz ogrodach zoologicznych i prywatnych hodowlach.

Na koniec 2016 roku stan populacji żubra w Polsce wynosił wg danych Księgi Rodowodowej Żubrów 1698 osobników. W stadach wolnych żyło 1455 żubrów (Bieszczady – 402, Puszcza Białowieska – 596, Puszcza Borecka – 108, Puszcza Knyszyńska – 144, Pomorze Zachodnie – 205). W ośrodkach hodowli, zagrodach pokazowych i ogrodach zoologicznych przebywały 234 żubry³.

---

1 Państwowa Rada Ochrony Przyrody, *Opinia w sprawie ochrony żubra w Polsce*, 24.12.2015.

2 *Księga Rodowodowa Żubrów 2016*, Białowieski Park Narodowy.

3 Dane od redakcji *Księgi Rodowodowej Żubrów*.

ŻUBR – gatunek teoretycznie ściśle chroniony

Żubr europejski **to wciąż gatunek wysokiego ryzyka narażony na wyginięcie** zarówno wg kategorii Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN), jak i Polskiej Czerwonej Księgi.

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja Berneńska⁴ wymienia w załączniku II (zatytułowanym „Ściśle chronione gatunki fauny”) oraz w załączniku III („Chronione gatunki fauny”) *gatunki* z rodziny *Bovidae*, do których w Polsce należy m.in. żubr. Żubr wymieniony jest też w załączniku IV lit. a) Dyrektywy Siedliskowej⁵, który to załącznik zawiera listę gatunków roślin i zwierząt **wymagających ochrony ścisłej**.

Zgodnie z art. 12 ust. 1–3 tej dyrektywy:

1. Państwa członkowskie podejmą wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a) w ich naturalnym zasięgu, zakazujące:

a) jakichkolwiek form celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków dziko występujących

b) celowego niepokojenia tych gatunków, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji (...)

d) pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku.

2. W odniesieniu do tych gatunków państwa członkowskie wprowadzają zakaz przetrzymywania, transportu, sprzedaży lub wymiany oraz oferowania do sprzedaży lub wymiany okazów pozyskanych ze stanu dzikiego, z wyjątkiem tych pozyskanych legalnie przed wprowadzeniem w życie niniejszej dyrektywy.

3. Zakazy przewidziane w ust. 1 lit. a) i b) i w ust. 2 odnoszą się do wszystkich etapów życia tych zwierząt, do których stosuje się niniejszy artykuł.

Zgodnie natomiast z art. 16 ust. 1 dyrektywy:

1. Pod warunkiem że nie ma zadowalającej alternatywy i że odstępstwo nie jest szkodliwe dla zachowania populacji danych gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu, państwa członkowskie mogą wprowadzić odstępstwa od przepisów art. 12, 13, 14 i 15 lit. a) i b):

a) w interesie ochrony dzikiej fauny i flory oraz ochrony siedlisk przyrodniczych;

4 Konwencja o Ochronie Gatunków Dzikiej Flory i Fauny Europejskiej oraz ich Siedlisk, uchwalona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. z 1996 Nr 58, poz. 263 zał.; sprost. Dz. U. z 2000 nr 12, poz. 154).

5 Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992 ze zm.).

b) aby zapobiec poważnym szkodom, w szczególności w odniesieniu do upraw, zwierząt gospodarskich, lasów, połowów ryb, wód oraz innych rodzajów własności;

c) w interesie zdrowia i bezpieczeństwa publicznego lub z innych powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego interesu publicznego, w tym z powodów o charakterze społecznym lub gospodarczym oraz powodów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska;

d) do celów związanych z badaniami i edukacją, z odbudową populacji i ponownym wprowadzeniem określonych gatunków oraz dla koniecznych do tych celów działań reprodukcyjnych, włączając w to sztuczne rozmnażanie roślin;

e) aby umożliwić, w ściśle nadzorowanych warunkach, w sposób wybiórczy i w ograniczonym stopniu, pozyskiwanie lub przetrzymywanie niektórych okazów gatunków wymienionych w załączniku IV, w ograniczonej liczbie określonej przez właściwe władze krajowe.

Podobnie ochronę żubra reguluje Konwencja Berneńska, a dopuszczalne odstępstwa od zakazów są także szczegółowo określone i bardzo ograniczone.

Powyższe przepisy dyrektywy są transponowane do polskiego prawa przez rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (art. 12 dyrektywy) oraz przez art. 52 ust. 5 i art. 56 ust. 4 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (art. 16 dyrektywy). W związku z tym te przepisy polskie muszą być interpretowane w zgodzie z dyrektywą, a także dotyczącym jej orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i wytycznymi Komisji Europejskiej⁶.

W polskim prawie żubr wymieniony jest w pozycji **2 załącznika 1 (zatytułowanego „Gatunki zwierząt objętych ochroną ścisłą, z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej”)** do cytowanego powyżej rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, wydanego na podstawie art. 49 i w oparciu o art. 52 Ustawy o ochronie przyrody⁷ (dalej też jako „Uop”).

Przepisy polskie wprowadzają także szereg dodatkowych obostrzeń, wykraczających poza minimum narzucane przez prawo międzynarodowe. Dotyczy to m.in. zwierząt innych niż dziko występujące.

Zarówno w odniesieniu do żubrów żyjących dziko, jak i pochodzących z hodowli (a także wszelkich innych ich okazów, w tym części i produktów pochodnych) Ustawa o ochronie przyrody i rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt **zakazują umyślnego zabijania, transportu oraz wwożenia z zagranicy lub wywożenia poza granicę państwa okazów gatunków**⁸.

---

6 Opinia prawna dotycząca zgodności komercyjnego odstrzału żubrów z unijnymi i polskimi przepisami dotyczącymi ochrony gatunkowej – na przykładzie działań w Nadleśnictwie Borki sporządzona dnia 10 marca 2017 r. przez r. pr. Magdalenę Bar z kancelarii Jendrośka Jerzmański Bar i Wspólnicy. Prawo gospodarcze i ochrony środowiska, sp. z o.o. we Wrocławiu na zlecenie Greenpeace Polska.

7 Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 2124 ze zm.).

8 Zakazy te zawarte są kolejno w art. 52 ust. 1 pkt 1, 4 i 11 Uop oraz w § 6 ust. 1 pkt 1, 4 i 11 rozporządzenia.

W odniesieniu do żubrów dziko żyjących i żubrów pochodzących z hodowli, GDOŚ (Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska) może udzielić zezwolenia na odstępstwo od wymienionych wyżej zakazów. Zgodnie z art. 56 ust. 4 Uop **zezwolenie może być wydane pod następującymi warunkami:**

A. dokonanie wnioskowanych czynności jest uzasadnione jedną z poniższych okoliczności:

- 1) leżą one w interesie ochrony dziko występujących gatunków roślin, zwierząt, grzybów lub ochrony siedlisk przyrodniczych lub*
- 2) wynikają z konieczności ograniczenia poważnych szkód w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia, lub*
- 3) leżą w interesie zdrowia lub bezpieczeństwa powszechnego, lub*
- 4) są niezbędne w realizacji badań naukowych, działań edukacyjnych lub celów związanych z odbudową populacji, reintrodukcją gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, albo do celów działań reprodukcyjnych, w tym do sztucznego rozmnażania roślin, lub*
- 5) umożliwiają, w ściśle kontrolowanych warunkach, selektywnie i w ograniczonym stopniu, zbiór, pozyskiwanie lub przetrzymywanie okazów roślin lub grzybów oraz chwytanie, pozyskiwanie lub przetrzymywanie okazów zwierząt gatunków objętych ochroną w liczbie określonej przez wydającego zezwolenie, lub*
- 6) w przypadku gatunków objętych ochroną ścisłą, gatunków ptaków oraz gatunków wymienionych w załączniku IV dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory – wynikają z koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym lub wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska, lub*
- 7) w przypadku gatunków innych niż wymienione w pkt. 6 – wynikają ze słusznego interesu strony lub koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogów o charakterze społecznym lub gospodarczym lub wymogów związanych z korzystnymi skutkami o podstawowym znaczeniu dla środowiska.*

oraz dodatkowo:

B. nie ma rozwiązań alternatywnych oraz

C. nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków roślin, zwierząt lub grzybów.

Warunki wymienione powyżej w pkt A–C muszą być spełnione łącznie (wystarczy tylko jeden spośród celów z punktu A)

Zarówno więc Dyrektywa Siedliskowa, Konwencja Berneńska jak i polska Ustawa o ochronie przyrody dopuszczają wydawanie indywidualnych zezwoleń na czynności zakazane wyłącznie z powodu wymienionych w obu tych aktach okoliczności oraz pod warunkiem spełnienia dodatkowych warunków związanych z:

- brakiem rozwiązań alternatywnych oraz
- brakiem szkodliwości dla zachowania populacji gatunków we właściwym stanie ochrony.

Chociaż Dyrektywa Siedliskowa stawia warunek braku „zadowalającej alternatywy”⁹, polskie przepisy art. 56 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody przewidują znacznie **ostrzejsze wymagania – całkowitego braku rozwiązań alternatywnych**. Właściwe instytucje państwa mają za zadanie zdiagnozowanie problemu oraz wybranie skutecznego rozwiązania, które jest optymalne z punktu widzenia ochrony gatunku. Wszelkie rozwiązania łamiące zakazy wymienione w art. 12 Dyrektywy Siedliskowej cytowanym powyżej mogą być brane pod uwagę jedynie wtedy, gdy wszelkie inne metody okażą się niemożliwe do zastosowania.

Żaden z powyższych aktów prawnych regulujących ochronę żubra nie zezwala na zarządzanie populacją żubra w formie polowań czy innego pozyskania.

Z opinii prawnej dotyczącej przepisów chroniących żubra w Polsce przygotowanej dla Greenpeace Polska przez r. pr. Magdalenę Bar z kancelarii Jendrośka Jerzmański Bar i Wspólnicy wynika jasno, że jedynie w przypadku **całkowitego braku** rozwiązań alternatywnych dla konkretnego problemu wydawanie zezwoleń na czynności zakazane może być zgodne z prawem.

Co stanowi prawo:

- **Co do zasady zabijanie żubrów jest zakazane.**
- Wyłącznie całkowity brak rozwiązań alternatywnych pozwala na wydanie pozytywnej decyzji na odstępstwo od zakazów (transport , uśmiercenie i wywóz).
- Zanim organ decyzyjny podejmie decyzję o braku jakichkolwiek rozwiązań alternatywnych, musi zostać sformułowany konkretny problem do rozwiązania i muszą zostać sprawdzone/rozważone rozwiązania alternatywne.
- Żaden z powyższych aktów prawnych regulujących ochronę żubra nie zezwala na zarządzanie populacją żubra w formie regulowanych polowań czy innego pozyskania.
- Ustanowiony w Polsce system ochrony żubrów w praktyce **wyklucza traktowanie osobników tego gatunku jak „zwierząt hodowlanych”, odośnie do których z góry zakłada się, że część osobników (np. „nadprogramowych samców”) zostanie przeznaczona do zabicia.**

---

⁹ Zgodnie z orzecznictwem Trybunału dotyczącym derogacji przyznawanych na podstawie art. 9 dyrektywy 79/409/EWG, analiza tego, czy brak jest „innych zadowalających alternatyw” musi być obejmować trzy części: Jaki problem czy konkretna sytuacja muszą być rozwiązane? Czy są inne rozwiązania? Jeśli tak, czy doprowadzą one do rozwiązania problemu bądź konkretnej sytuacji, dla których miałyby być udzielona derogacja?

BRAK ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH, czyli praktyka ochrony żubra w Polsce

„Państwowa Rada Ochrony Przyrody wyraża zaniepokojenie działaniami i decyzjami podejmowanymi w ostatnich latach w zakresie ochrony i zarządzania dziko żyjącymi populacjami i utrzymywanymi w warunkach kontrolowanych stadami żubra w Polsce.

Szczególnie niepokojące są: brak rzetelnej dyskusji naukowej i kontroli społecznej, pomijanie lub ignorowanie opinii PROP przy tych decyzjach oraz traktowanie żubra – symbolu ochrony przyrody w naszym kraju i gatunku priorytetowego dla Wspólnoty Europejskiej – jak zwierzęcia łownego, hodowlanego i wykorzystywanego w handlu i do konsumpcji. Nieprawidłowości te należy zdaniem Rady niezwłocznie usunąć”.

Opinia PROP w sprawie ochrony żubra w Polsce, Warszawa 24.12.2015 sygnowana przez jej przewodniczącego dr. Andrzeja Kepela.¹⁰

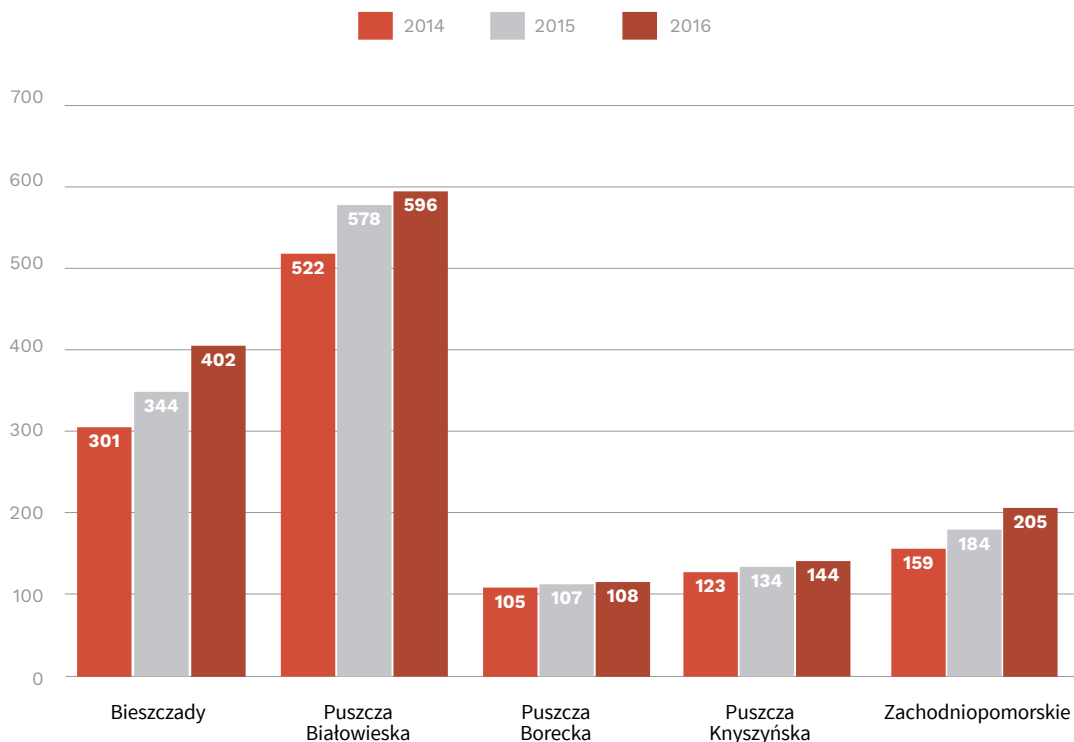
10 Opinia opublikowana przez PROP przed odwołaniem większości składu Rady kadencji X. 2014–V.2016 włącznie z jej przewodniczącym oraz wiceprzewodniczącym i przewodniczącymi siedmiu (spośród ośmiu) komisji tematycznych.

Chociaż liczebność żubra w Polsce i Europie stopniowo wzrasta, nadal występują zagrożenia dla trwałości tego gatunku. Większość z nich – wskazana w opublikowanej w 2004 roku Strategii ochrony żubra IUCN (*European bison – Status survey and conservation action plan*, pod redakcją prof. Zdzisława Pucka) – wciąż pozostaje aktualna. Jednym z głównych zagrożeń wskazywanych przez ten dokument są „nieadekwatne, (tradycyjne) metody zarządzania oparte raczej na praktykach zootechnicznych niż nowoczesnej wiedzy ekologicznej”.

Wg wielu naukowców, w tym ekspertów z kadencji PROP 2014–2016, zarządzanie to polegające na **dokarmianiu zimowym, sztucznym ustalaniu limitów liczebności, a w końcu na nieuzasadnionym uśmiercaniu zwierząt i regulacji struktury wiekowo-płciowej** często w formie komercyjnych polowań jest dalekie od światowych standardów zarządzania populacjami dzikich zwierząt i jest niezgodne z prawem.

W wyniku porównania zmiany liczebności stad wolnościowych żubrów w ciągu ostatnich kilku lat (rys. 1 poniżej), można jednoznacznie stwierdzić, które stada najbardziej dotyka „zarządzenie gatunkiem” oparte o regulacje struktury populacji poprzez coroczne eliminacje zwierząt. Zarówno w Puszczy Boreckiej, jak i Knyszyńskiej coroczny odstrzał żubrów wykonywany jest na poziomie równym lub bardzo zbliżonym do przyrostu naturalnego, więc liczebność stad się prawie nie zwiększa, chociaż taki jest przecież cel restytucji żubra w Polsce. W zamian za to planuje się utworzenie nowych stad (Puszcza Augustowska, Puszcza Romincka). Na tych terenach ma jednak zostać z góry ustalona „pojemność środowiska”, a co za tym idzie dopuszczane będą odstrzały redukujące liczebność stad.

Rys 1. LICZEBNOŚĆ POPULACJI ŻUBRA W STADACH WOLNO ŻYJĄCYCH w latach 2014–2016

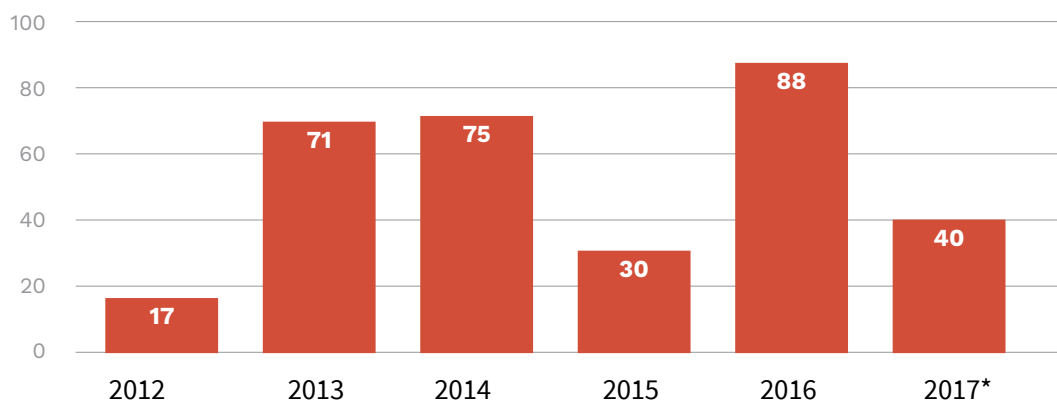

OCZY SZEROKO ZAMKNIĘTE, czyli decyzje GDOŚ

Pomimo obowiązującego prawa polskiego i unijnego Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydaje co roku zezwolenia na zabicie poprzez odstrzał (w znacznej części komercyjny) kilkudziesięciu zwierząt. **Od roku 2012 do września 2017 roku GDOŚ zezwolił w sumie na eliminację 304 żubrów.** Nie da się wytłumaczyć takiej skali odstrzałów żubrów „brakiem rozwiązań alternatywnych” w stosunku do ściśle chronionego prawem i zagrożonego wyginięciem gatunku.

Pomimo protestów społecznych i petycji podpisanej przez ponad **70 000 osób** we wrześniu 2017 roku GDOŚ wydał kolejne zezwolenia na odstrzał (w tym komercyjny) aż **40 żubrów** w Nadleśnictwie Borki i Krynki i wywóz trofeów za granicę.

Rys. 2 ZEZWOLENIA WYDANE PRZEZ GDOŚ NA ELIMINACJE ŻUBRÓW w latach 2012–2017 (maksymalna liczba osobników do odstrzału)* dane z roku 2017 roku dotyczą zezwoleń wydanych do czasu publikacji raportu

Liczba zrealizowanych w poszczególnych miejscach zezwoleń wydanych przez GDOŚ różni się zależnie od tego, kto decyduje o realnej konieczności zabicia żubrów i jaki jest prawdziwy cel wnioskującego.

Tab. 1 REALIZACJA DECYZJI GDOŚ w latach 2012–2016

Stada wolno żyjące	Liczba żubrów do zabicia – zgody GDOŚ 2012–2016	Liczba odstrzałów	Odsetek zrealizowanych eliminacji
Puszcza Borecka	65	59	91%
Puszcza Knyszyńska	65	57	88%
Białowieski PN	111	56	50%
stado zachodnio-pomorskie	12	5	42%

Prawidłowość jest dobrze widoczna – w Puszczy Boreckiej i Knyszyńskiej, gdzie stadami **zarządzają Lasy Państwowe przy wsparciu tzw. komisji hodowlanej¹¹ i odbywają się komercyjne polowania, zgody GDOŚ wykorzystywane są prawie w 90%**. W stadzie zachodniopomorskim, które nie wnioskuje o zezwolenie na „redukcję” populacji, a eliminacja dotyczy jedynie zwierząt rannych i cierpiących, ten odsetek jest znacznie niższy. W Puszczy Białowieskiej w ostatnich latach zabijano tylko kilka zwierząt rocznie – ostatni odstrzał dużej liczby żubrów odbył się w sezonie 2012/2013.

W lutym 2017 roku działająca od kilku lat komisja hodowlana dla stada w Puszczy Białowieskiej, pomimo głosów sprzeciwu niektórych z jej członków, zarekomendowała odstrzał aż 50 żubrów. Ostateczna decyzja o liczbie żubrów należy jednak do dyrekcji BPN, można więc mieć nadzieję, że Park będzie wnioskował tylko o taką liczbę odstrzałów, jaka jest niezbędna do wyeliminowania ciężko chorych lub rannych zwierząt.

Populacja żubra w Zachodniopomorskiem jest także bardzo dobrym przykładem na to, że możliwe jest zarządzanie dużym stadem bez konieczności eliminowania nadliczbowych zwierząt każdego roku. W stadzie tym liczebność żubrów w ciągu ostatnich 10 lat (2007–2016) wzrosła pięciokrotnie z 40 do 205 osobników. Warto dodać, że dla stada zarządzanego przez Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze nie jest powołana komisja hodowlana.

Jak to się wszystko kręci

Z uwagi na obowiązujące w Polsce zakazy zabijania oraz wywozu za granicę osobników gatunków objętych ochroną ścisłą, nadleśnictwo lub park narodowy, planując odstrzał żubrów, musi wystąpić do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub Ministra Środowiska (w przypadku obszaru parku narodowego) o wydanie decyzji na odstępstwa od tych zakazów, tj. decyzji zezwalającej na zabicie dziko żyjących osobników gatunków objętych ochroną ścisłą oraz na wywóz „okazów” (tzn. części zwierząt, mięsa lub innych produktów wykonanych z chronionego gatunku) za granicę. O ile eliminacje żubrów są uzasadniane zwykle „potrzebą regulacji liczebności stada”, o tyle wywóz za granicę dotyczy wyłącznie trofeów zabieranych przez zagranicznych myśliwych¹².

Jako cel zabicia i wywozu okazów za granicę wnioskujący wskazują zwykle konieczność regulacji liczebności stada, poprawy jakości lub stanu zdrowotnego populacji i ograniczenia szkód w uprawach rolnych i leśnych.

-
- ¹¹ Komisje hodowlane zarządzają większością stad wolnościowych w Polsce. Przewodniczącą Komisji jest prof. Wanda Olech-Piasecka. Komisje składają się m.in. z przedstawicieli nadleśnictw, zarządców stada (np. Białowieski Park Narodowy, Nadleśnictwo Borki), Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych, SGGW Warszawa, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.
  - ¹² Oferta cenowa na sprzedaż polowań w ośrodkach hodowli zwierzyny Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w obrocie poza granicę kraju z akwizycji własnej /ceny brutto w PLN/ obowiązuje od 1.04.2014 – s. 7, http://www.szczebra.bialystok.lasy.gov.pl/documents/62672/25140272/OFERTA+DEWIZOWA_14_15_akw.pdf [dostęp 8.10.2017].

Docelowy (pożądany) stan liczebności wszystkich wolnościowych populacji żubra został subiektywnie ustalony w zatwierdzonej przez Ministerstwo Środowiska w 2007 r. „Strategii ochrony żubra (*Bison bonasus*) w Polsce” (przygotowanej na podstawie opracowania prof. Wandy Olech-Piasek i prof. Kajetana Perzanowskiego pt. „Strategia ochrony żubrów *Bison bonasus* L w Polsce” z 2002 roku) oraz w opracowanych na jej podstawie strategiach (programach gospodarowania) dla poszczególnych populacji (np. boreckiej, knyszyńskiej). GDOŚ nie analizuje w toku prowadzonego postępowania, czy istnieją racjonalne rozwiązania alternatywne, lecz bazuje na ustaleniach tych dokumentów. **W ten sposób GDOŚ łamie obowiązujące przepisy krajowe i unijne wynikające z objęcia żubra ochroną przez Dyrektywę Siedliskową i Konwencję Berneńską.**

W przykładowych wnioskach i sprawozdaniach z Nadleśnictw Krynki i Borki znajdują się takie uzasadnienia:

Odstrzały eliminacyjne stosowane są w celu regulacji liczebności jednocześnie poprawy jakości populacji, poprzez usuwanie z niej sztuk będących w słabej kondycji, chorych, agresywnych czy późno cielących się krów. Do eliminacji przeznaczane są osobniki zakwalifikowane podczas komisyjnej oceny i przeglądu stada.

Nadleśnictwo Krynki pragnie podkreślić, że prowadzone przez nas zarządzanie stadem ma na celu przede wszystkim poprawę stanu zdrowotnego całej populacji jak również zmniejszenie szkód powodowanych w uprawach rolnych oraz utrzymanie stanu liczebnego na poziomie ustalonym w opracowanej "Strategii ochrony żubra w Puszczy Knyszyńskiej".

Fragment wniosku Nadleśnictwa Borki, z dnia 07.06.2017:

„Na podstawie art. 52 i 56 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2014 r. poz. 805, 850) realizując zalecenia komisji z dnia 02.06.2017 r., mając na uwadze utrzymanie docelowej liczebności populacji żubrów na poziomie do 90 osobników oraz utrzymanie właściwej struktury wiekowo-płciowej, zwracam się z prośbą o wydanie zezwolenia na następujące czynności zakazane względem gatunku żubr (*Bison bonasus*) w celu realizacji »Programu ochrony żubra w Puszczy Boreckiej«:

1. Eliminację do 20 osobników żubra ze stada wolnościowego, w tym 5 osobników dowiezionych z Nadleśnictwa Kobiór w lutym 2017 r.: samiec PLUDAR nr rod. 11053, ur. w 2007 r., samiec POWOLNY nr rod. 12774, ur. w 2014 r., samiec PORWOŁ nr rod. 12854, ur. w 2014 r., samiec POŚLAW nr rod. 12855, ur. w 2014 r., samica POLESNA II nr rod. 12204, ur. w 2012 r.

2. Wywożenie poza granicę kraju głowy i skóry żubrów wymienionych w punkcie 1”.

Strategia i programy zezwalają instytucjom zarządzającym stadami na eliminację nadliczbowych, słabych, ułomnych, późno urodzonych lub po prostu starych, „nieprzydatnych populacji zwierząt i żubrów czyniących szkody w uprawach”.

Co więcej, Strategia zezwala, a wręcz zachęca zarządców stad do komercyjnego odstrzału:

„Źródłem finansowania hodowli mogłyby być również przychody ze sprzedaży nadprogramowych sztuk dla hodowli prywatnych (...) oraz komercyjnej sprzedaży licencji na odstrzał, jak również sprzedaży skór, trofeów czy mięsa pochodzącego ze sztuk nadliczbowych”.

Do GDOŚ trafiają więc wnioski z nadleśnictw, w których później odbywa się eliminacja lub „egzekucja”, co jest bardziej właściwym określeniem w przypadku odstrzałów komercyjnych.

Fragment artykułu „Postowie o żubrach” , www.smpz.waw.pl

Odnosząc się też do odstrzału komercyjnego, profesor Olech zdecydowanie sprzeciwiła się określeniu „polowanie”. – *Podczas polowania myśliwy idzie do lasu i strzela do dowolnego zwierzęcia. Tu jest doprowadzany do konkretnego, wytypowanego przez specjalną komisję osobnika i **dokonuje „egzekucji”**. To zwierzę i tak by zostało wyeliminowane. Nie widzę nic złego w tym, że jeśli ktoś chce za taki strzał zapłacić, a pieniądze posłużą do dalszej ochrony gatunku, to korzysta się z tej możliwości”¹³.*

Warto zaznaczyć, że wbrew stwierdzeniu prof. Olech-Piaseckiej znaczna część polowań w Polsce i na świecie także polega na doprowadzaniu i strzelaniu do konkretnego, wytypowanego osobnika.

Jak wyjaśnia PROP (pismo PROP/2015-02-ak) „W związku z brakiem definicji »odstrzału komercyjnego« gatunków chronionych w polskim prawie, wyjaśniamy, że rozumiemy je w znaczeniu stosowanym w prawie międzynarodowym, a więc odstrzał, w przypadku którego pobierane są opłaty za prawo do jego wykonania lub za prawo do zatrzymania części odstrzelonego zwierzęcia (»trofeum«), lub po wykonaniu którego części zwierzęcia (np. fragmenty tuszy) są sprzedawane (np. restauracji)”.

---

13 Artykuł *Postowie o żubrach* na stronie Stowarzyszenia Miłośników Żubrów.

I tu warto przytoczyć słowa Głównego Konserwatora Przyrody Andrzeja Szwedy-Lewandowskiego, który zastrzegł w styczniu 2017 roku, że zezwolenia na odstrzał wydawane przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska to nie są zezwolenia na odstrzał komercyjny, bo GDOŚ nie ma do tego uprawnień.

Posiedzenie Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa styczeń 2017.
www.sejm.gov.pl

Poseł Paweł Suski (PO):

Tylko 5 sekund. To było ważne pytanie, więc proszę, panie ministrze, odpowiedzieć – czy planujecie zwiększyć odstrzał komercyjny?

Podsekretarz stanu w MŚ Andrzej Szweda-Lewandowski:

Odstrzał komercyjny nie jest prowadzony. Nigdy nie było odstrzału komercyjnego.

„Ustalenia finansowe między zarządcą stada a myśliwym odbywają się poza systemem ochrony środowiska” – podkreślał wiceminister, jasno przyznając tym stwierdzeniem, że GDOŚ i Ministerstwo umywają ręce, i **stwierdzając jednocześnie nieprawdę**, ponieważ zarówno GDOŚ, jak i Ministerstwo doskonale wiedzą, co stanie się ze zwierzętami, które decyzja GDOŚ skazuje na eliminację np. w Nadleśnictwie Borki czy Krynki.

GDOŚ wie, że zgadza się na polowania na żubry.

Fragment wniosku o odstrzał 10 żubrów złożony do GDOŚ, 14.06.2016

Adresy myśliwych pod którymi będą przetrzymywane rozpoznawalne części żubrów: po otrzymaniu zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i zapoznaniu się z jego warunkami, Nadleśniczy Nadleśnictwa Borki w uzgodnieniu z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Olsztynie wskaże osoby posiadające odpowiednie uprawnienia łowieckie do wykonania odstrzału żubrów.

Co więcej, w niektórych przypadkach decyzje GDOŚ obejmują także sprzedaż trofeów, co jest oczywistym potwierdzeniem zgody na urządzenie polowania na żubry.

Decyzja GDOŚ z 08.09.2017

zezwalam

Nadleśnictwu Borki na wykonywanie wymienionych poniżej czynności wobec osobników żubra (*Bison bonasus*):

- 1) umyślne zabicie przez odstrzał z broni myśliwskiej do 20 osobników żubra ze stada wolnego, bytujących na terenie Puszczy Boreckiej,
- 2) wywóz do 20 okazów żubra (w formie głowy i skóry), o których mowa w punkcie 1 niniejszego zezwolenia, poza granice państwa.

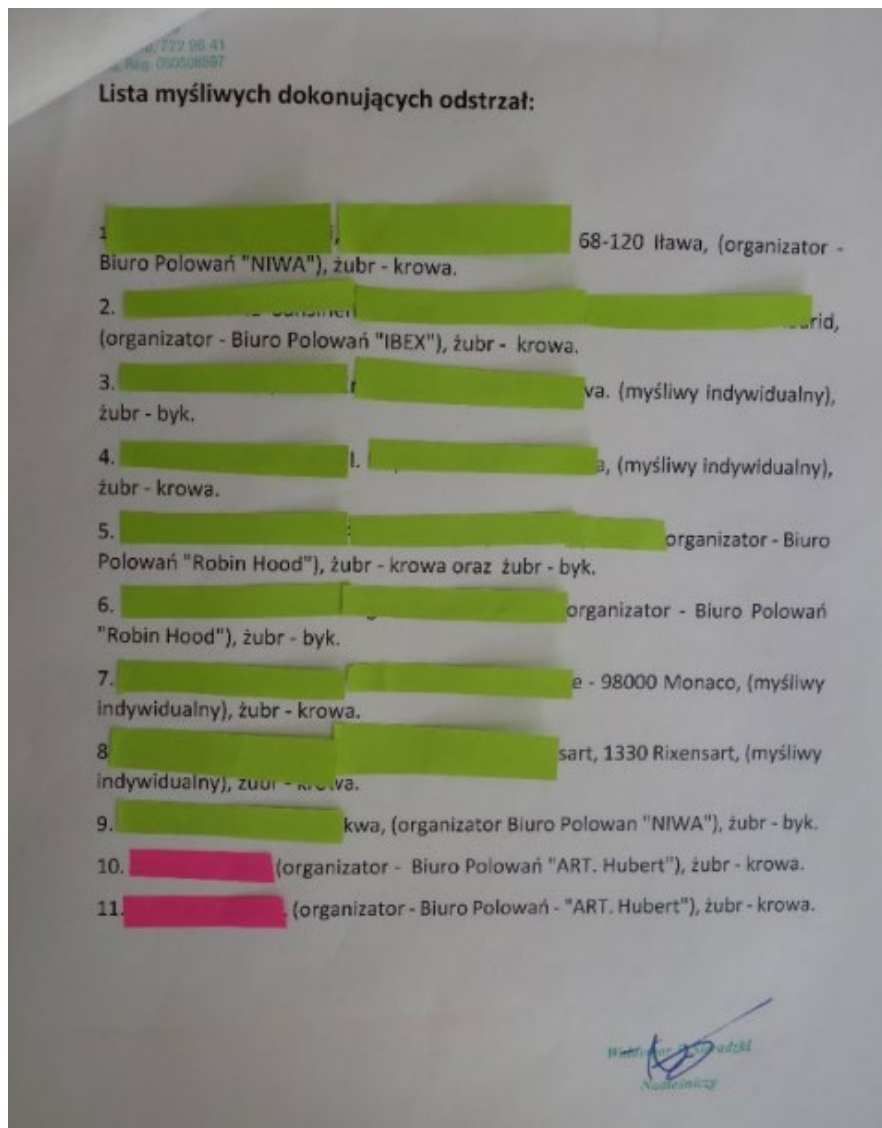

zezwaliam

Nadleśnictwu Borki na wykonywanie wymienionych poniżej czynności wobec osobników żubra (*Bison bonasus*), w celu regulacji liczebności stada występującego na terenie Puszczy Boreckiej:

- 1) umyślne zabicie przez odstrzał z broni myśliwskiej do 10 osobników żubra ze stada wolnego, bytujących na terenie Puszczy Boreckiej (Nadleśnictwo Borki i Nadleśnictwo Czerwony Dwór),
- 2) wywóz do 10 okazów żubra (w formie głowy i skóry), o których mowa w punkcie 1 niniejszego zezwolenia, poza granicę państwa,

Wnioskowanie o zezwolenia na działania związane z „polowaniami” na żubry dla trofeów jest w praktyce dzielone często na wiele etapów i poszczególne czynności, na które występuje się o osobne zgody – często do odrębnych organów. Zezwolenie konieczne jest na odtów, na transport, na zabicie. Regionalni dyrektorzy ochrony środowiska wydają następnie zezwolenia różnym podmiotom na posiadanie, przetrzymywanie, oferowanie do sprzedaży i zbyt tusz.

Oferta cenowa na sprzedaż polowań w ośrodkach hodowli zwierzyny

Oferta cenowa na sprzedaż polowań w ośrodkach hodowli zwierzyny Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w obrocie poza granice kraju z akwizycji własnej /ceny brutto w PLN/ obowiązuje od 1.04.2013 do 31.03.2014

ŻUBRY

Termin polowań: listopad – do końca lutego*)

Optymalny pobyt – 6 dni

1. Postrzelenie żubra (byka lub krowy) - 12 200,00 PLN

(PKWiU 01.70.10.0 - cena zawiera 23% podatku VAT)

2. Trofeum – urożenie i skóra (PKWiU 10.11.60.0 - cena zawiera 23% podatku VAT); opłata w/g wyceny medalowej

trofeum (punktacja CIC), dokonanej w momencie sporządzania protokołu z polowania

a) ŻUBR - BYK

- trofeum złotomedalowe: 36 000 PLN + 600 PLN za każdy pkt powyżej 170 CIC

170,00 pkt CIC i powyżej

- trofeum srebrnomedalowe: 26 000 PLN+ 500 PLN za każdy pkt powyżej 150 CIC

150,00 – 169,99 pkt CIC

- trofeum brązowomedalowe: 16 000 PLN+ 500 PLN za każdy pkt powyżej 130 CIC

130,00 – 149,99 pkt CIC

- trofeum bez medalu: 12 800,00 PLN

do 129,99 pkt CIC

b) ŻUBR - KROWA 12 200,00 PLN

W wyniku analizy składanych do GDOŚ wniosków, przede wszystkim z nadleśnictw Borki i Krynki, można jednoznacznie stwierdzić, że większość wnioskowanych odstrzałów, które są według nadleśnictw niezbędne z powodów „sanitarnych” lub „w celu regulacji liczebności i struktury płciowo-wiekowej” tak naprawdę służy innym celom. **Nasuwa się podejrzenie, że stworzony system ma raczej zapewnić odpowiednią liczbę zwierząt dla myśliwych (głównie zagranicznych), którzy chętnie przyjeżdżają zapolować na żubra i mają wystarczająco zasobne portfele. Taki system sprzyja korupcji.**

www.vip-hunter.eu/2016/07/european-bison-cow-aurochs-bison-bonatus-poland-2016/

Aplikacje Importowane z Firefo

VIP HUNTER

Offer Gallery Reviews About me Contact

European Bison Cow – Aurochs – (Bison bonasus) Poland 2017

(Bisons photo: Jarosław Klej)

Exclusive offer – 1999£

Months of hunting: November – end of February; best months: December and January.

Optimal stay – 5 days

This animal is under strict protection throughout the year. This year Minister has allowed to hunt for a few pieces. I have booked two European bisons, which lives in the wild only in one area in Europe.

Exclusive offer for 1999 GBP includes

- 1 hunter / 6 nights / 5 days of hunting
- Preparation of the area
- Hunter guide 1:1
- preparation and evaluation of trophy
- preparation of the documentation
- Transportation during the hunt- 4x4
- Accommodation + food
- Skin + skull

VIP-Hunter W.Zubrzycki organises hunting adventures in Europe and North America for the demanding hunters from home and abroad.

We work with many hunting and wildlife groups and breeding centers and offer a wide selection of wild game and hunting in selected and elite hunting areas. Our hunting is organised and undertaken only with the

Wyszukaj w systemie Windows

18:49 24.09.2017

Możliwe jest, że zamówienia myśliwych wyprzedzają wręcz składanie wniosku, który jest tylko konieczną przykrywką dla regularnie odbywających się polowań.

Przykładowa analiza odstrzałów i dokarmiania – Nadleśnictwo Borki 2013–2016, sprawozdanie dla GDOŚ

Liczba odstrzelonych żubrów – 59 z tego 31 żubrów ze stada wolnego, 17 z przywozu z OHŻ

Odstrzały określone jako sanitarne – 7

Zezwolenia na wywóz trofeów – 36 (wyłącznie myśliwi zagraniczni)

Śmiertelność naturalna – 7

Przyrost naturalny – 70

Dokarmianie – ok. 9 ton na 1 osobnika

Decyzje GDOŚ na odstrzał – 65 osobników

Nadleśnictwo Borki jest wyznaczone w Strategii jako jedyna lokalizacja, do której przywozi się żubry z innych stad w celu eliminacji. Nie sposób znaleźć wiarygodnego wytłumaczenia takiego zapisu, ponieważ w każdym nadleśnictwie są osoby mające uprawnienia i doświadczenie w eliminacji zwierząt. Dlaczego transportuje się żubry do innego nadleśnictwa, żeby tam do nich strzelać? Czy to się opłaca? Jeśli tak, kto zyskuje na takim procederze? Na pewno nie żubry, narażone na długi i stresujący transport po to, by zginąć na miejscu po wypuszczeniu z zagrody.

Jak tłumaczą Lasy Państwowe: „W ośrodkach hodowli nie dokonuje się bowiem eliminacji zwierząt, natomiast w Nadleśnictwie Borki poza niezbędnymi do tego warunkami są osoby z doświadczeniem niezbędnym, by nadzorować prawidłowość przeprowadzenia eliminacji”.

Jak wynika z dostępnych danych, Nadleśnictwo Borki zrealizowało prawie wszystkie odstrzały, na które zgody wydał GDOŚ. **Tylko w kilku przypadkach był to odstrzał sanitarny**, pozostałe zwierzęta zostały wyeliminowane ze względu na „konieczność redukcji populacji” „zbyt dużej liczby samców”, „słabej kondycji” „konieczności eliminacji późno urodzonych cieląt i późno cielących się krów”. Zastrzelono także większość żubrów przywiezionych z innych stad.

W protokołach z eliminacji możemy przeczytać, że każde zabite zwierzę było: bardzo chore, odstające od stada, kulawe, stare lub – znacznie rzadziej – agresywne. Czy takie zwierzęta należy najpierw odławiać, następnie transportować do innego nadleśnictwa, następnie przetrzymać aż do przyjazdu zagranicznego myśliwego, który dokona „humanitarnego” uboju?

Ostrzały eliminacyjne stosowane są w celu regulacji liczebności jednocześnie poprawy jakości populacji, poprzez usuwanie z niej sztuk będących w słabej kondycji, chorych, agresywnych czy późno cielących się krów. Do eliminacji przeznaczane są osobniki zakwalifikowane podczas komisyjnej oceny i przeglądu stada.

Trudno jest się nie zdziwić, że zwierzęta w tak kiepskiej kondycji zabijano prawie zawsze podczas „polowań”, a jak wiadomo dla myśliwego liczy się trofeum.

Wśród zabitych przez myśliwych żubrów w latach 2013–2016 było wiele byków, których trofea zostały wycenione bardzo wysoko.

Prawie 2/3 zabitych w nadleśnictwie Borki żubrów zastrzelili myśliwi, co potwierdza liczba zgód na wywóz trofeów podana w sprawozdaniu dla GDOŚ. W protokołach z obrad komisji hodowlanej znajdują się zalecenia o „przemieszczeniu do zagrody Wolisko wytypowanej liczby żubrów”, po czym następnym zaleceniem jest odstrzał wytypowanych zwierząt. Można na tej podstawie wyobrazić sobie, jak wygląda „egzekucja” żubrów, która zapewne odbywa się na terenie zagrody lub w jej pobliżu.

Skala odstrzału w Puszczy Boreckiej co roku jest prawie równa naturalnemu przyrostowi, przy jednocześnie bardzo małej śmiertelności naturalnej.

Stado w Puszczy Boreckiej jest więc zarządzane raczej jak stado hodowlane, w którym eliminuje się osobniki „nieprzydatne”, a tuczy pozostałe przy życiu zwierzęta.

Dla porównania – ilość paszy używanej do dokarmiania jednego żubra w ciągu roku w Nadleśnictwie Borki wynosi 9 ton a w innych stadach – np. w zachodniopomorskim – ok. 1800 kg, Białowieskim PN tylko 500 kg, a w Krynkach ok. 1 tony.

Żubrom w Puszczy Boreckiej dostarcza się więc dziewięć razy więcej pokarmu niż w innych stadach, a badania naukowe potwierdzają, że taka dostępność pożywienia zwiększa liczbę narodzin, zmniejsza śmiertelność i powoduje nadmierną koncentrację osobników na małym terenie, co zwiększa ryzyko przenoszenia się chorób i pasożytów.

Z jednej więc strony Nadleśnictwo Borki usprawiedliwia liczbę zastrzelonych żubrów „Programem gospodarowania populacją żubra w Puszczy Boreckiej” autorstwa prof. Wandy Olech-Piaseckiej, który zakłada konieczność eliminowania zwierząt ponad ustalony limit 90 osobników, z drugiej sprowadza żubry z innych nadleśnictw oraz nadmiernie dokarmia własne stado, powodując w nim duży przyrost naturalny.

Analizując powyższe dane, można stwierdzić, że zarządzanie populacją w Nadleśnictwie Borki ma znamiona hodowli do celów łowieckich, mimo że żubr jest wciąż gatunkiem ściśle chronionym, a nie łownym.

Trudno nie zauważyć roli GDOŚ w tym procederze. Tak jak w przypadku znanych już sześciu żubrów przewiezionych „na papierze” do dalszej hodowli, a potem zastrzelonych w Nadleśnictwie Borki – **GDOŚ** świadomie **ignoruje z proceder wprowadzenia w błąd instytucji państwowej** i wydaje zgodę na odstrzał zwierząt, uważając za nieistotny fakt, że zabicie zwierząt chronionego gatunku, a następnie komercyjny obrót jego częściami, nie są podyktowane żadną z dopuszczalnych przez prawo sytuacji wyjątkowych ani brakiem alternatyw.

Fragment z decyzji GDOŚ DOA-86.6401.21.2015.JD:

W świetle zgromadzonych materiałów dowodowych stwierdzić należy, że Nadleśniczy Nadleśnictwa Borki, biorąc pod uwagę swoje doświadczenie w zakresie opieki nad stadem wolnożyjących żubrów w Puszczy Boreckiej oraz hodowli zamkniętej, musiał zdawać sobie sprawę z faktu, że przewożone osobniki nie będą mogły dołączyć do stada żyjącego na wolności.

Kwestie te pozostają jednak jedynie pośrednio związane z przedmiotowym wnioskiem i dla analizy zachodzenia przesłanek niezbędnych do zajęcia przez Organ stanowiska w przedmiocie zabicia 6 szt. żubra, mają drugorzędne znaczenie.

Po zabicu żubrów trofea trafiają do myśliwych, nie wiadomo jednak, co dzieje się z mięsem zabitych zwierząt. W sprawozdaniach z eliminacji żubrów dostarczanych przez Nadleśnictwo Borki do GDOŚ nie ma o tym wzmianki. Jedyna znaleziona informacja dotyczy sprawozdania w obrad komisji hodowlanej z 22.03.2017:

„W chłodni N. Borki od blisko siedmiu tygodni przetrzymywane są cztery tusze żubrów, których sprzedaż jest niemożliwa z uwagi na konieczność oczekiwania na wynik badania na obecność prątką gruźlicy w PIB-PIW w Puławach”.

Być może mięso to trafiło potem do skupu lub restauracji tak jak w przypadku Nadleśnictwa Krynki. Z nie potwierdzonej informacji ustnej wiemy, że czasem kupują je pracownicy nadleśnictwa na świąteczne biesiady. **Warto przypomnieć, że handel mięsem gatunku ściśle chronionego bez stosownych zezwoleń, podobnie jak jego posiadanie, jest niezgodny z prawem.**

KOMISJE HODOWLANE, czyli gdzie zapadają decyzje

Stada żubrów z Puszczy Boreckiej, Knyszyńskiej i Białowieskiej podlegają okresowym przeglądom i ocenom przez specjalnie powołane komisje hodowlane dla poszczególnych populacji. W każdej z nich kluczową rolę odgrywa prof. dr hab. Wanda Olech-Piasecka, która jest również obecnie przewodniczącą PROP, opiniującej wnioski o zabicie żubrów. Wnioski z przeglądów stad przygotowane przez komisje hodowlane zalecają redukcje liczebności populacji do stanu wskazanego w strategiach przygotowanych dla każdej populacji.

Co roku komisje hodowlane stwierdzają konieczność odstrzału kilkunastu lub kilkudziesięciu osobników. W roku 2017 komisje wnioskuje o odstrzał: 20 żubrów w Nadleśnictwie Borki, 20 żubrów w Nadleśnictwie Krynki, 50 żubrów w Puszczy Białowieskiej.

Fragment protokołu Komisji dotyczącej stada białowieskiego z dnia 03.02.2017 roku (przewodniczącą komisji jest prof. Wanda Olech-Piasecka).

Zalecenia komisji :

„Utrzymanie liczebności na obecnym poziomie. Eliminacje uzależnione od przyrostu naturalnego i ubytkach w postaci upadków i odłowów.

Za głosowało 9 członków Komisji. Przeciw był 1 członek Komisji, wstrzymał się od głosu 1 członek Komisji

W przyszłym sezonie Komisja **zaleca eliminację przez odstrzał lub odłów do 50 osobników**, co wynika z przyrostu pomniejszonego o ubytki naturalne. Odstrzał powinien dotyczyć w pierwszej kolejności zwierząt słabych, chorych, agresywnych (uciążliwych), a w dalszej kolejności redukcje uwzględniające strukturę wiekowo-płciową.

Za głosowało 8 członków Komisji. Przeciw był 1 . Wstrzymało się 2”

Zalecenia komisji są najczęściej takie same – eliminacja kilkunastu żubrów z powodu przekroczenia zakładanej liczebności, a także rosnącej presji na gospodarke rolną oraz leśną i związanych z tym szkód.

W obradach Komisji nie znajdujemy rozważań o alternatywnych rozwiązaniach (jedynie w komisji białowieskiej odbywa się na ten temat dyskusja ze względu na uczestnictwo w obradach naukowca zajmującego się ekologią i zarządzaniem populacjami żubra z Instytutu Biologii Ssaków Polskiej Akademii Nauk). Decyzje o zabiciu zwierząt wyglądają na podjęte z automatu po zrobieniu prostego odejmowania.

Zalecenia Komisji:

1. Żubry (dziewięć, pochodzących z N. Kobiór) przebywające w zagrodzie pokazowej Wolisko wykorzystać w celach ekspozycyjnych w okresie turystycznego udostępniania obiektu, a następnie przeprowadzić eliminację samców w okresie jesień – zima.
2. Wyposażyć dodatkowo dwie krowy w nadajniki telemetryczne celem wzmocnienia monitoringu stada.
3. Prognozowany przyrost stada w roku 2017 wynosić będzie około 15 osobników.
4. Mając na uwadze utrzymanie docelowej liczebności populacji żubrów na poziomie do 95 osobników oraz utrzymanie właściwej struktury wiekowo-płciowej, wystąpić do GDOŚ o eliminację 20 osobników żubrów. Wielkość puli osobników przeznaczonych do eliminacji w sytuacji stwierdzenia przypadku naturalnej śmierci, pomniejszyć o liczbę tych przypadków.

Wnioski komisji:

1. Zgodnie ze „Strategią ochrony żubra w Puszczy Knyszyńskiej na terenach PGL LP” opracowaną w 2013 roku, liczebność stada bytującego w Puszczy Knyszyńskiej na obecnym obszarze nie powinna przekroczyć 120 osobników. Stan ten został przekroczony a liczebność populacji ciągle wzrasta.
2. Komisja zaleca wystąpienie do GDOŚ z wnioskiem o zgodę na eliminację do 20 osobników. Eliminację należy wykonać wśród osobników wszystkich klas wieku, stosownie do struktury wiekowo-płciowej, przede wszystkim osobników w złej kondycji oraz odstających od stada.
2. Komisja zaleca wystąpienie do GDOŚ z wnioskiem o zgodę na eliminację do 15 osobników. Eliminację należy wykonać wśród osobników wszystkich klas wieku, stosownie do struktury wiekowo-płciowej, przede wszystkim w złej kondycji oraz odstających od stada. Występując z wnioskiem do GDOŚ należy zwrócić uwagę, że nie ma podstaw naukowych do ograniczenia terminu eliminacji krów do końca roku. Pozwoli to na utrzymanie uzyskanych , pozytywnych efektów w postaci ograniczenia poziomu presji na gospodarkę rolną i leśną oraz nie wzrastającego poziomu szkód.
2. Komisja zaleca podjęcie działań ograniczających liczebność populacji poprzez eliminację lub odłów.
3. Komisja zaleca wystąpienie do GDOŚ z wnioskiem o zgodę na eliminację do 15 osobników (12 osobników plus niewyeliminowane osobniki na podstawie decyzji DOP-OZ.02.6401.06.16.2013.3). Eliminację należy wykonać wśród krów starszych i/lub z osłabioną kondycją oraz zwierząt wiekowych koncentrując się na krowach w celu ograniczenia liczebności populacji

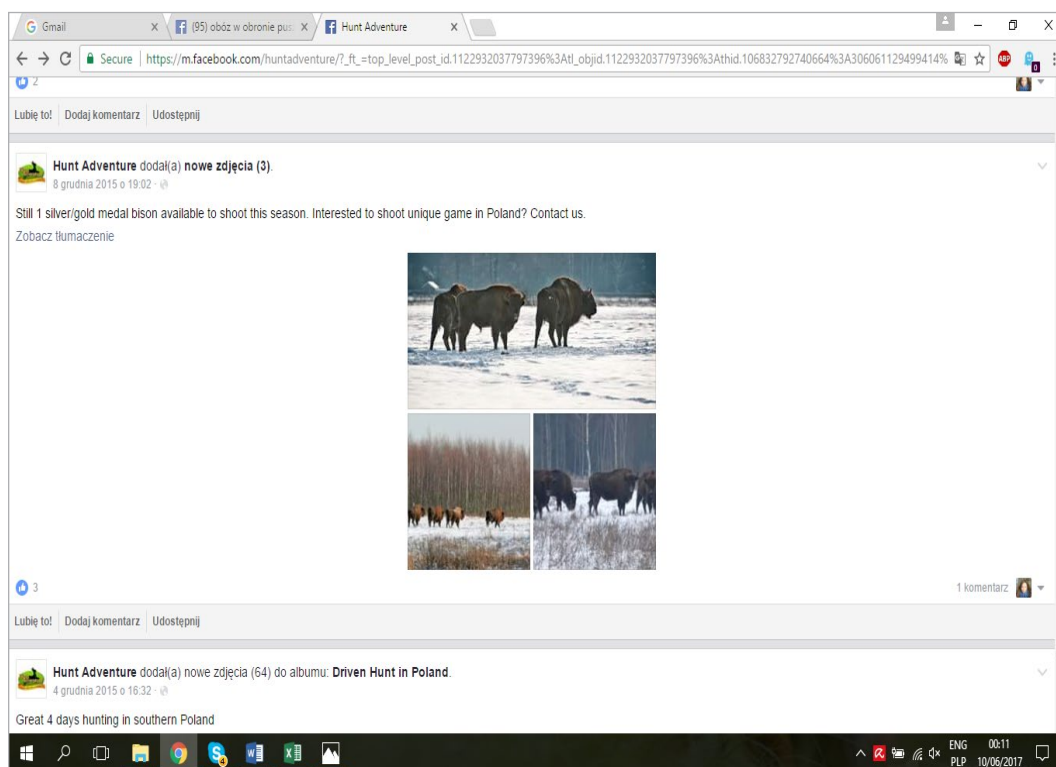
Czasem w zaleceniach komisji hodowlanej pojawiają się stwierdzenia trudne do wytłumaczenia w kontekście podejmowanych później przez tę samą komisję decyzji. Przykładem jest znana sprawa żubrów przewiezionych z Nadleśnictwa Kobiór do Nadleśnictwa Borki w celu „dalszej hodowli”. Pomimo podania we wniosku informacji, że żubry zostaną dołączone do stada wolnego, w kolejnych wnioskach pojawia się informacja o konieczności zabicia przewożonych żubrów ze względu na ich wiek, uniemożliwiający skuteczne włączenie do tamtejszej populacji. Jak wynika z dostępnej dokumentacji, wybór konkretnych osobników został uzgodniony przed ich przewiezieniem z komisją hodowlaną w tym z prof. Wandą Olech-Piasecką. Ta sama komisja stwierdza potem, że żubry należy odstrzelić komercyjnie. **Trudno jest wytłumaczyć takie postępowanie, biorąc pod uwagę nadrzędny cel, jaki powinien przyświecać pracy komisji tzn. ochronę zagrożonego wyginieciem gatunku.**

Ciąg zdarzeń w sprawie sześciu żubrów (zdrowych samców w wieku 4–6 lat) z Nadleśnictwa Kobiór przewożonych do Nadleśnictwa Borki w celu odstrzału, pokazujący proceder hodowli żubrów na cele łowieckie.

- 1) Wniosek Nadleśnictwa Kobiór (hodowla zamknięta) do GDOŚ z dn. 1.10.2014 r. na transport sześciu żubrów do Nadleśnictwa Borki w celu dalszej hodowli
- 2) Protokół z komisyjnej oceny i przeglądu stada żubrów w Puszczy Boreckiej z dn. 3-4.11.2014 r.

„Nadleśnictwo Kobiór wystąpiło do GDOŚ o zgodę na przemieszczenie sześciu żubrów byków w wieku 3,5–5,5 lat do Puszczy Boreckiej, a Nadleśnictwo Borki wyraziło zgodę na ich przyjęcie”.

„Zagroda pokazowa Wolisko jest aktualnie pozbawiona żubrów i jest gotowa na przyjęcie zwierząt z Nadleśnictwa Kobiór”.

„Zalecenia Komisji: 1. Biorąc pod uwagę wiek żubrów pochodzących z przemieszczenia z N. Kobiór, szanse na przyjęcie ich przez stado wolne są zerowe, zaleca się dokonać eliminacji wszystkich przywiezionych byków”.
- 3) Decyzja GDOŚ z dn. 27.11.2015 r. zezwalająca Nadleśnictwu Kobiór na transport sześciu żubrów do Nadleśnictwa Borki w celu dalszej hodowli.
- 4) Wniosek Nadleśnictwa Borki do GDOŚ o wydanie zezwolenia na zabicie przez odstrzał sześciu żubrów przywiezionych z Nadleśnictwa Kobiór z dn. 24.12.2014 r.

„Celem wykonania eliminacji dla myśliwego jest pozyskanie trofeum”.
- 5) **Negatywna opinia PROP** z dn. 23.02.2015 r. w sprawie wniosku Nadleśnictwa Borki o zabicie sześciu żubrów;

„nie wykazano przekonująco, że nie ma rozwiązań alternatywnych”;

„nie przedstawiono celu wnioskowanej czynności zgodnie z art. 56 ust. 4 Ustawy”
- 6) **Zgoda GDOŚ** z dn.19.10.2015 r. **na zabicie sześciu żubrów w Nadleśnictwie Borki.**

Analiza dostępnych dokumentów wskazuje, że mamy do czynienia z hodowlą żubrów na cele łowieckie. Świadczy o tym dobitnie **najnowszy wniosek z Nadleśnictwa Borki do GDOŚ z dn. 7.06.2017**, obejmujący pięć żubrów z Nadleśnictwa Kobiór, z których cztery to osobniki młode w wieku 3–5 lat.

Fragment wniosku:

„...zwracam się z prośbą o wydanie zezwolenia na następujące czynności zakazane względem gatunku żubr (*Bison bonasus*) w celu realizacji »Programu ochrony żubra w Puszczy Boreckiej«:

1. Eliminację do 20 osobników żubra ze stada wolnościowego, w tym 5 osobników dowiezionych z Nadleśnictwa Kobiór w lutym 2017 r.: (...)
2. Wywożenie poza granicę kraju głowy i skóry żubrów wymienionych w punkcie 1”.

We wniosku znajdujemy następujące uzasadnienie konieczności uśmiercenia zwierząt z Nadleśnictwa Kobiór:

„Zgodnie z zapisami »Strategii ochrony żubra *Bison bonasus* w Polsce« zadaniem Nadleśnictwa Borki jest przejmowanie z hodowli w niewoli osobników żubra, które z powodu wieku lub przezęszczenia nie nadają się do dalszej hodowli. Do wolnościowego stada bytującego w Puszczy Boreckiej można dołączyć jedynie osobniki młode (maksymalnie do 2,5 lat życia). Wszystkie osobniki z dowozu przeznaczone do eliminacji to zwierzęta znacznie starsze, w słabszej kondycji, niemające znaczenia dla rozrodu oraz niemające szans na zaakceptowanie przez wolnościowe stado. Z tego względu powinny być one wyeliminowane (zabite). Wszystkie zwierzęta zostały wskazane przez Komisję podczas przeglądu w dniu 22 marca 2017 r. do eliminacji”.

Prawie trzy miesiące przed wystąpieniem o zgodę na uśmiercenie zwierząt wydano już na nie wyrok, mimo doświadczeń z sześcioma żubrami z 2015 roku (sprawa opisana powyżej). Zamiast wypuścić młode samce do stad wolnych w 2015 lub 2016 roku, trzymano je w zagrodzie do momentu, w którym dołączenie ich do dziko żyjących zwierząt może być niemożliwe. Możliwe więc było zastosowanie rozwiązania alternatywnego, jednak nie zostało ono nawet wzięte pod uwagę. Mimo tego zgoda na odstrzał tych zwierząt została wydana (decyzja GDOŚ z dn. 08.09.2017 r.). Pozytywnie zaopiniowała wniosek o odstrzał również PROP, która powinna stać na straży przestrzegania prawa. Jednak przewodniczy jej obecnie prof. Wanda Olech-Piasecka, która jest przewodniczącą wszystkich komisji hodowlanych żubrów i propaguje odstrzały komercyjne żubrów.

Cały proceder ma znamiona nagannej hodowli żubrów w ośrodkach zamkniętych do celów łowieckich, co na świecie określa się terminem *can hunting*.

Po zabiciu żubrów...

Po wykonaniu odstrzału nadleśnictwa piszą sprawozdania dla GDOŚ, w których zawarte są m.in. takie wyjaśnienia i informacje:

Warto zaznaczyć, że sprzedaż mięsa żubrów bez stosownych zezwoleń jest niezgodna z prawem chroniącym żubra w Polsce. Trudno także dopatrzeć się sytuacji, która zmusza do takiego działania i wobec której nie ma rozwiązania alternatywnego – co byłoby jednym z warunków ewentualnego wydania zezwolenia.

Zabijane osobniki były typowane na podstawie oceny wzrokowej stanu zdrowotnego oraz zachowania się wobec ludzi (agresywność), przeprowadzonej przez lekarza weterynarii, który określał również sposób eliminacji oraz posiadających duże doświadczenie z tymi zwierzętami pracowników nadleśnictwa.

Nadleśnictwo Krynki pragnie podkreślić, że prowadzone przez nas zarządzanie stadem ma na celu przede wszystkim poprawę stanu zdrowotnego całej populacji jak również zmniejszenie szkód powodowanych w uprawach rolnych oraz utrzymanie stanu liczebnego na poziomie ustalonym w opracowanej "Strategii ochrony żubra w Puszczy Knyszyńskiej".

Wszystkie pozyskane tusze po pobraniu próbek i dokonaniu szczegółowych oględzin przez weterynarza zostały sprzedane dla Biura Polowań "NIWA" prowadzącego skup dziczyzny.

Wszystkie pozyskane tusze po pobraniu próbek i dokonaniu szczegółowych oględzin przez lekarza weterynarii, zostały sprzedane Podlaskiemu Przedsiębiorstwu Mięsnemu Sp z o.o. w Białymstoku (decyzja RDOŚ w Białymstoku: WPN.6401.249.2015.AP z 10 listopada 2015 r).

Pozyskane podczas odstrzału trofeum - głowa i skóra, zostały sprzedane dla osób dokonujących eliminacji (decyzja RDOŚ w Białymstoku: decyzja RDOŚ w Białymstoku: WPN.6401.249.2015.AP z 10 listopada 2015 r.

Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez dr. Andrzeja Kepela: „Na stronie Biuletynu Informacji Publicznej organów ochrony przyrody **nie można znaleźć informacji o wydaniu zezwoleń na czynności zakazane, związane z obrotem mięsa i innymi częściami żubrów**, prowadzone co najmniej przez niektóre z restauracji i sklepów oferujących wykonane z nich potrawy lub produkty spożywcze. Zapewne więc placówki te prowadzą obrót bez zezwoleń. Kupując potrawę z żubra, klient restauracji wchodzi w jej posiadanie (nieważne, że zapłatę ma zwykle odroczonej do czasu zakończenia posiłku). Żaden klient restauracji czy indywidualny nabywca kiełbasy lub potrawy na wynos nie występował nigdy o zezwolenie i nie można oczekiwać, by to robił. **Każdy taki kupujący łamie więc przepisy w zakresie ochrony gatunkowej, popełniając wykroczenie, o którym mowa w art. 131 pkt 14 Ustawy o ochronie przyrody. Polskie przepisy po prostu nie przewidują możliwości detalicznej sprzedaży części zwierząt objętych ścisłą ochroną. Organ wydający zezwolenie na obrót hurtowy czy sprzedaż detaliczną części tusz żubrów godzi się na łamanie prawa ochrony przyrody, co jest niedopuszczalne**”¹⁴.

Wspomniane w cytowanym omówieniu przepisy dotyczą w równym stopniu żubrów żyjących w stadach wolnych, jak i tych przebywających w hodowlach.

---

14 Źródło: A. Kepel, *Zabić żubra*, strona www.salamandra.org, podkreślenia pochodzą od redakcji. [dostęp 16.10.2017]

Rola Państwowej Rady Ochrony Przyrody

GDOŚ przed wydaniem decyzji w sprawie zabicia żubrów może zasięgnąć opinii naukowców i praktyków ochrony przyrody z Państwowej Rady Ochrony Przyrody (PROP).

W latach 2012–2014 przewodniczącym PROP był prof. Andrzej Bereszyński, a przewodniczącą Komisji ds. Ochrony Zwierząt i autorką projektów opinii – prof. Wanda Olech-Piasecka. Podczas ich kadencji PROP wydaje pozytywne opinie, posiłkując się zaleceniami komisji hodowlanych dla puszczy Boreckiej i Knyszyńskiej, którym przewodniczy także prof. Wanda Olech-Piasecka. GDOŚ ma więc podkładkę pod wydanie pozytywnych decyzji na odstrzał.

Fragmenty opinii PROP/KOZ/2014-10 – przewodnicząca Komisji ds. Ochrony Zwierząt prof. Wanda Olech-Piasecka

„Komisja PROP ds. Ochrony Zwierząt opiniuje pozytywnie wniosek Nadleśnictwa Krynki o wydanie zezwolenia na zabicie 15 osobników żubra *Bison bonasus* z wolnej populacji bytującej na terenie Puszczy Knyszyńskiej (...)”.

Uzasadnienie :

„Komisja (hodowlana) wskazała krowy starsze lub z osłabioną kondycją, odstające od stada, późno urodzone cielęta i byki w gorszej kondycji. Osobniki były skrupulatnie wskazywane przez oceniających i zwrócono uwagę, że w celu zmniejszenia przyrostu powinno się zmniejszyć udział krów, stąd wskazania na eliminowanie samic”.

„Eliminacja 15 osobników nie wpłynie negatywnie na rozwój populacji w Puszczy Knyszyńskiej, gdyż jest poniżej przyrostu (16 urodzonych). Opracowana dla Puszczy Knyszyńskiej strategia zakłada możliwość utrzymania w obecnym areale do 120 osobników żubra przy prowadzeniu dokarmiania i innych działań ograniczających konflikt z rolnictwem”.

Fragment opinii PROP/KOZ/2014-11 – przewodnicząca Komisji ds. Ochrony Zwierząt prof. Wanda Olech-Piasecka

Komisja PROP ds. Ochrony Zwierząt opiniuje pozytywnie wniosek Nadleśnictwa Borki o wydanie zezwolenia na zabicie do 10 osobników żubra *Bison bonasus* z populacji bytującej na terenie Puszczy Boreckiej.

Uzasadnienie „Osobniki wytypowane są z populacji bytującej w Puszczy Boreckiej. Powodem ich eliminacji jest odstawanie od stada, obniżona kondycja czy zaawansowany wiek”.

Sytuacja zmieniła się diametralnie wraz z nową kadencją PROP, w skład której nie weszła już prof. Wanda Olech-Piasecka, a przewodniczącym Rady został dr Andrzej Kepel. Przewodniczącą Komisji ds. Ochrony Zwierząt mianowano dr Sabinę Pierużek-Nowak. Przestrzegano zasady, że osoby mogące mieć w danej sprawie konflikt interesów są wyłączone z przygotowywania projektów opinii, a wszystkie stanowiska są poddawane dyskusji, a następnie imiennemu głosowaniu. Istotne opinie są publikowane w internecie.

Nowy PROP uważnie i indywidualnie rozpatruje każdy wniosek. Sprawy gospodarowania populacjami żubrów poświęcone jest jedno z posiedzeń plenarnych. Niektóre wnioski o odstrzały są uznawane za zasadne i opiniowane pozytywnie, ale kilkakrotnie Rada kwestionuje sensowność planowanego odstrzału żubrów oraz prawidłowość procedury pod kątem prawnym¹⁵.

PROP opiniuje negatywnie wnioski składane m.in. przez Nadleśnictwo Borki, podając merytoryczne argumenty, które GDOŚ ignoruje i wydaje zgody na odstrzał żubrów.

Fragmety opinii PROP z roku 2015, sygnowanej przez przewodniczącą Komisji ds. Ochrony Zwierząt dr Sabinę Pierużek-Nowak

„Nadleśnictwo Borki w uzasadnieniu wniosku nie podało warunków, które wskazują na konieczność uśmiercenia żubrów wynikających z art. 56 ust. 4 Ustawy. Wskazanie regulacji liczebności i poprawę jakości populacji, poprzez usuwanie osobników w słabej kondycji, chorych, agresywnych czy późno cielących się krów, jest w ocenie Komisji PROP ds. Ochrony Zwierząt w znacznym stopniu podejściem typowo łowieckim, którego celem, jak wskazano we wniosku, będzie pozyskanie trofeum (urożenie i skóra) przez myśliwych”.

„Wskazywanie do uśmiercenia późno cielących się krów jest w ocenie Komisji PROP ds. Ochrony Zwierząt działaniem nieuzasadnionym”.

„Uśmiercenie osobników żubra powinno mieć charakter interwencyjny, a nie łowiecki.

Według stanu wskazanego we wniosku populacja borecka liczy 94 osobniki. Uśmiercenie 12 osobników przy uwzględnieniu przyrostu w wyniku rozrodu będzie dotyczyło ok. 11% populacji, co jest poziomem dość znaczącym. Nie jest jasne, na jakiej podstawie określona została docelowa wielkość populacji wskazana w „Strategii ochrony żubra w Puszczy Boreckiej”.

Wskazany we wniosku cel i uzasadnienie uśmiercenia 12 osobników żubra w Puszczy Boreckiej jest w ocenie Rady niewystarczające i budzi uzasadnione zastrzeżenia”.

Ignorując negatywne opinie Rady, zezwolenia na zabijanie żubrów są przez GDOŚ wydawane¹⁶ co roku. Kilka decyzji w sprawie zabicia żubrów z drugiej połowy 2015 roku zostaje wydane przez GDOŚ bez zapytania PROP o opinię. 10 maja 2016 r. Minister Środowiska Jan Szyszko odwołuje większość członków PROP i powołuje nową Radę.

W jej skład wchodzi ponownie prof. Wanda Olech-Piasecka i zostaje przewodniczącą całego PROP. **Według informacji zawartej w decyzji GDOŚ z września 2017 roku¹⁷ zezwalającej na odstrzał 20 żubrów w Nadleśnictwie Borki, PROP pod przewodnictwem prof. Wandy Olech-Piaseckiej ponownie zaczęła wydawać pozytywne opinie w sprawie eliminacji żubrów. Według nieformalnych informacji od członków Rady poniechano zasady dyskusowania i głosowanie opinii.**

15 PROP/KOZ/2015-02-rk z 23.02.2015 r., PROP/KOZ-2015-07 z 10.06.2015 r., PROP/2015-12 z 24.12.2015 r., PROP/2015-12-2 z 20.02.2016 r., PROP/2015-12-3 z 03.03.2016 r.

16 Np. Decyzja GDOŚ DOA-SG.6401.21.2015.JD z dn. 19.10.2015 r. zezwalająca na zabicie 6 żubrów w Nadleśnictwie Borki.

17 Decyzja GDOŚ z dnia 08.09.2017 nr DZP-WG.6401.06.15.2017.

Konflikt interesów

Analizując istniejącą sytuację, można stwierdzić, że zarządzanie populacją żubra w Polsce nie jest prowadzone w sposób transparentny, co więcej mamy do czynienia z konfliktem interesów. Sytuacja, w której jedna osoba ma decydujący wpływ na podejmowane działania i decyzje oraz wyrokuje we własnej sprawie jest niezgodna z dobrymi praktykami. Prof. dr hab. Wanda Olech-Piasecka nie tylko jest główną autorką krajowej strategii ochrony żubra w Polsce i strategii dla poszczególnych populacji (na które powołuje się, wydając różne opinie), członkinią (lub przewodniczącą) komisji hodowlanych

dokonujących przeglądów i ocen polskich stad żubrów. Pani prof. Wanda Olech-Piasecka jest także koordynatorką dużych projektów dotyczących zarządzania populacją żubra i ochrony tego gatunku, realizowanych w porozumieniu z Lasami Państwowymi, przewodniczącą Stowarzyszenia Miłośników Żubrów (dalej SMŻ) będącego beneficjentem takich projektów lub wykonawcą zadań zleczanych przez Lasy, dziekanem Wydziału Nauk o Zwierzętach w SGGW – także będącym beneficjentem projektów, przewodnicząc Bison Specialist Group IUCN, koordynatorką European Bison Conservation Center, a od kwietnia 2017 roku członkinią Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego.

Prof. Olech-Piasecka została także koordynatorką merytoryczną projektu Lasów Państwowych „Kompleksowy projekt ochrony żubra przez Lasy Państwowe”. Projekt zaplanowany jest na cztery lata i trwać będzie do końca 2020 roku, a sfinansowany zostanie ze środków Funduszu Leśnego w kwocie 40 mln zł¹⁸. Projekt będzie realizowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Miłośników Żubrów, SGGW oraz BPN.

W sprawozdaniu z 2014 roku¹⁹ czytamy, że Stowarzyszenie Miłośników Żubrów otrzymało „na ochronę żubra” dotacje m.in. z Nadleśnictwa Borki i Polskiego Związku Łowieckiego. To ten sam rok, kiedy Borki występują o odstrzał 10 żubrów i dostają zgodę GDOŚ po pozytywnej opinii PROP podpisanej m.in. przez prof. Wandę Olech-Piasecką, pełniącą wtedy funkcję przewodniczącej Komisji PROP ds. Ochrony Zwierząt²⁰.

---

18 Decyzja nr 30 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 3 lutego 2017 r. w sprawie realizacji projektu rozwojowego Lasów Państwowych pt. „Kompleksowy projekt ochrony żubra przez Lasy Państwowe” (OS.011.15.1.2017).

19 <http://www.smz.waw.pl/wp-content/uploads/sprawozdanie-2014.pdf> [dostęp 8.10.2017].

20 Oraz Przewodniczącego PROP prof. Andrzeja Bereszyńskiego.

Zarządzanie zagrożonym gatunkiem, czy hodowla na odstrzał?

Prof. Wanda Olech-Piasecka jest zwolenniczką „odważniejszych niż obecnie decyzji o odstrzale” żubrów²¹. Propagowany przez nią sposób zarządzania populacjami żubra reprezentuje podejście hodowlane i zakłada eliminowanie z populacji osobników, które „nie mają znaczenia z punktu widzenia trwałości populacji oraz socjalnego, czyli chorych, odstających od stada czy też starych”²² lub które „zakończyły już rozród”²³. Takie osobniki jednak nadal pełnią swoje funkcje w populacji i ekosystemie i powinny tam pozostać do naturalnej śmierci.

Fragment wywiadu z prof. Wandą Olech-Piasecką, „Brać Łowiecka” 7/2016

„Autorka: Z raportów wynika, że żubrów jest coraz więcej. Czy istnieje szansa, że kiedyś wrócą na listę gatunków łownych?

Prof. Wanda Olech-Piasecka: Na razie nie ma ich jeszcze tak dużo i sporo czasu upłynie, zanim status żubra się zmieni, ale oczywiście musimy już o tym myśleć.

Prof. Wanda Olech-Piasecka: W przypadku żubra najlepszym rozwiązaniem jest łowiectwo trofealne i sprzedawanie możliwości odstrzeliwania selektów myśliwym. Populacjami trzeba zarządzać głową, a nie emocjami. Uważam, że w przyszłości myśliwi powinni wziąć żubry pod opiekę, bo mają doświadczenie w utrzymywaniu żywotnych populacji²⁴.

Profesor Wanda Olech-Piasecka wielokrotnie powtarzała, że „egzekucje” żubrów warto sprzedawać myśliwym, gdyż zwierzęta i tak zostałyby zabite. Ta koncepcja opiera się na błędnym założeniu. W istocie duża część zabijanych żubrów wcale nie musi ginąć. Są przeznaczone do odstrzału redukcyjnego tylko dlatego, że komisje hodowlane stwierdzają przekroczenie „pojemności populacji” – arbitralnie obliczoną przez autorów „Strategii ochrony żubra w Polsce”. Gdyby zmienić to podejście, żubry zamiast być skazywane na śmierć, mogłyby zostać w odpowiednim czasie wypuszczone do środowiska naturalnego.

Zapisy z obrad komisji oraz korespondencja wymieniana między prof. Olech-Piasecką a GDOŚ świadczą niezbicie, że komisje wcale nie typują konkretnych zwierząt, a jedynie z góry ustalają ich liczbę.

---

21 „National Geographic”, 7.12.2015.

22 „Brać Łowiecka” 7/2016.

23 „National Geographic”, dz. cyt.

24 „Brać Łowiecka”, 7/2015.

Zarówno protokoły komisji z Puszczy Boreckiej, jak i Knyszyńskiej pokazują jasno brak merytorycznych dyskusji nad sposobem zarządzania gatunkiem zagrożonym wyginięciem. Tylko stado z Białowieży doczekało się dyskusji i głosów sprzeciwu przeciwko konieczności odstrzału w celu „utrzymania liczebności stada na obecnym poziomie”.

Fragment artykułu w „Braci Łowieckiej”:

Brać Łowiecka: Pani bardzo niedawno dołączyła do grona myśliwych. Skąd taka decyzja?

Wanda Olech-Piasecka: Z jednej wynikało to z potrzeby, a z drugiej – z misji. Uznałam, że jako dziekan Wydziału Zootechnicznego w ten sposób pokażę, że łowiectwo jest konieczne w naszym świecie, aby populacje mogły się właściwie rozwijać. **Moje przyłączenie się do PZŁ to również swoisty manifest, że ja myśliwych akceptuję i popieram**²⁵.

Żubry w rękach myśliwych?

Jeśli nic nie zmieni się w obowiązującej strategii zarządzania żubrem w Polsce, przyszłość tego gatunku jest dość oczywista. Kolejne stada żubrów będą zasiedlane w miejscach (np. Puszcza Augustowska), gdzie miejscowe programy, przygotowywane w duchu Strategii prof. Olech-Piaseckiej określają z góry pojemność środowiska i limity liczebności, powyżej których prowadzony będzie regularny odstrzał żubrów w postaci komercyjnych polowań. Lasy Państwowe i PZŁ będą miały coraz większy udział w zarządzaniu gatunkiem, który w końcu trafi na listę gatunków łownych. Mięso żubrów, gatunku zagrożonego wyginięciem, będzie dostępne w coraz większej liczbie restauracji lub skupów dziczyzny.

Piotr Wawrzyniak, autor „Programu wsiedlania żubrów do Puszczy Augustowskiej”²⁶ zakłada w swojej analizie że: „Po okresie 10 lat lub trochę dłuższym stado powinno osiągnąć swoją docelową liczebność (30–40 osobników). Od tego momentu powinna nastąpić regulacja liczebności poprzez eliminowanie osobników z populacji na poziomie rocznego przyrostu zrealizowanego. Osobniki do eliminacji powinny być wskazywane przez komisję, a eliminacja powinna odbywać się poprzez odstrzał. **Należy stosować zasadę odstrzału komercyjnego, a środki pozyskane ze sprzedaży trofeum i mięsa powinny trafiać na cel ochrony żubra w Puszczy Augustowskiej. Wykonywanie odłowów żubrów przewidzianych do eliminacji mija się z celem**, gdyż większość stad żubrów w Polsce wykazuje nadwyżki osobników, dla których trudno znaleźć odpowiednie, nowe lokalizacje do przemieszczenia, a hodowle zamknięte doświadczają przegęszczenia osobników”.

---

25 http://www.szm.waw.pl/wp-content/uploads/B%C5%81-7_2016_wywiad-prof.-Olech-2.pdf. [dostęp 16.10.2017]

26 Raport z realizacji zadania II.1: „Ocena możliwości rozprzestrzeniania żubra w RDLP Białystok – opracowanie programu rozsiedlenia do Puszczy Augustowskiej”.

Podsumowanie

Greenpeace Polska i przedstawiciele środowiska naukowego w Polsce uważają za szczególnie niepokojące:

- Brak rzetelnej dyskusji naukowej i kontroli społecznej, pomijanie lub ignorowanie opinii środowisk naukowych przy wydawaniu decyzji o odstępstwach od zakazów na czynności zakazane wobec żubra oraz traktowanie żubra – symbolu ochrony przyrody w naszym kraju i gatunku priorytetowego dla Unii Europejskiej – jak zwierzęcia łownego, hodowlanego i wykorzystywanego w handlu i do konsumpcji.
- Istniejący system corocznych redukcyjnych odstrzałów żubrów, zarówno ze stad wolnych, jak i hodowli zamkniętych, oparty o założenia „Strategii ochrony żubra w Polsce” jest **niezgodny z prawem krajowym i unijnym**. Decyzje GDOŚ wydawane są prawie zawsze „zaocznie”, jedynie w oparciu o wskazania Strategii i komisji hodowlanych, a nie faktyczne potrzeby eliminacji osobników cierpiących („Nie jest możliwe wskazanie konkretnych osobników do odstrzału”). Przed wydaniem decyzji GDOŚ nie rozpatruje w żaden sposób rozwiązań alternatywnych, odgórnie stwierdza tylko ich brak.
- Aktualnie obowiązujący w Polsce system zarządzania populacjami żubra reprezentuje **podejście hodowlane**, w którym cenne są tylko zwierzęta młode i zdolne do rozrodu. Niedopuszczalny jest taki poziom ingerencji człowieka, aby – głównie metodą komercyjnych polowań – eliminować z populacji osobniki, które „nie mają znaczenia z punktu widzenia trwałości populacji oraz socjalnego, czyli chore, odstające od stada, czy też stare”²⁷ lub te, które „zakończyły już rozród”²⁸. Takie osobniki nadal pełnią swoje funkcje w populacji i ekosystemie i powinny tam pozostać do naturalnej śmierci.
- Niepokój budzą także plany „zarządców” tego wspaniałego gatunku. Jak wynika z dostępnych danych, pomysłem na żubry są małe populacje, z ustaloną strategicznie „pojemnością środowiska”, dzięki której „nadliczbowe” żubry są regularnie zabijane za pieniądze przez myśliwych, a mięso trafia do skupów restauracji, na świąteczne stoły pracowników nadleśnictw lub być może do planowanej przez Lasy Państwowe sieci sklepów z dziczyzną.
- Komercyjne polowania na żubry, **które nie są gatunkiem łownym**, tylko zagrożonym, są **rozwiązaniem nieakceptowalnym** z punktu widzenia prawnego, edukacyjnego (negatywny wpływ na świadomość społeczną) i moralnego. Istniejący proceder, polegający na sprzedaży praw do odstrzału zwierząt i zabierania uzyskanych z nich trofeów jest **niezgodny z prawem i sprzeczny z tradycją ochrony przyrody w Polsce**. Przychody z komercyjnych polowań na żubra są nieistotnymi kwotami dla budżetu Skarbu państwa i argument, jakoby środki te były potrzebne na ochronę gatunków chronionych, jest nieprawdziwy.

---

²⁷ Zwierzętami trzeba zarządzać głową a nie emocjami, „Brać Łowiecka” 7/2016”.

²⁸ „National Geographic”, dz. cyt.

- **System zarządzania populacjami żubrów w Polsce jest nietransparentny** i zarządzany praktycznie jednoosobowo. Prof. Wanda Olech-Piasecka jest zarazem przewodniczącą PROP, prezeską Stowarzyszenia Miłośników Żubrów, konsultantką wszystkich ocen kondycji stad żubra w Polsce i współautorką wskazań do eliminacji poszczególnych osobników, a także przewodniczącą Bison Specialist Group SSC IUCN w Europie, członkinią Polskiego Związku Łowieckiego i koordynatorką kilku projektów dot. ochrony żubra oraz współautorką „Strategii ochrony żubra”. Prof. Wanda Olech pełniąc wyżej wymienione funkcje jest też jawną zwolenniczką „łowiectwa trofealnego i sprzedawania możliwości odstrzeliwania selektów myśliwym”²⁹ oraz „odważniejszych niż obecnie decyzji o odstrzale”³⁰ żubrów. Należy stąd wnioskować, że będzie ona postulowała włączenie żubra na listę gatunków łownych. **Budzi to ogromny niepokój w kontekście przyszłości ochrony żubra w Polsce.**
- **Cele działania ośrodków hodowli żubra są inne niż hodowla na potrzeby łowieckie** (główny cel to wzbogacanie puli genowej populacji), zatem zwierzęta z takich ośrodków nie mogą być traktowane jak „magazyn” na potrzeby myśliwych. Niedopuszczalne jest przetrzymywanie w zwierząt (głównie samców) w ośrodkach hodowli do czasu, kiedy wypuszczenie ich na wolność przestaje być możliwe.

Rekomendacje

Opracowane w oparciu o postulaty Państwowej Rady Ochrony Przyrody (zawarte w Opinii o ochronie żubra w Polsce z dnia 24. 12. 2015, przewodniczący dr Andrzej Kepel) oraz w oparciu o postulaty środowisk naukowych.

- Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska jako organ państwowy odpowiedzialny za przestrzeganie prawa gatunku **powinien natychmiast zaprzestać wydawania decyzji zezwalających na czynności zakazane, w tym zabijanie, transport i wywóz za granicę**, z wyłączeniem sytuacji jednostkowych, kiedy nie ma rozwiązań alternatywnych, a dobro zwierzęcia wymaga podjęcia takich działań. Sytuacje takie nie wymagają sprzedaży praw do odstrzałów i trofeów oraz ignorowania nielegalnego handlu mięsem.
- Niezbędne jest podjęcie wspólnych działań przez Głównego Konserwatora Przyrody, Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, inne organy ochrony przyrody oraz wszystkie jednostki zaangażowane w ochronę żubra, zmierzających do możliwie szybkiego wypracowania i wprowadzenia nowych metod zarządzania, które miałyby na celu eliminację istniejących dla tego gatunku zagrożeń, z pełnym uwzględnieniem zapisów prawa polskiego i międzynarodowego oraz tradycji ochrony przyrody w Polsce.
- **Zamiast odstrzału „nadliczbowych” osobników** w poszczególnych populacjach należy dążyć do stworzenia rozległego obszaru występowania gatunku oraz tworzenia nowych populacji na obszarach pozwalających na minimalizację opieki ze strony człowieka i większego udziału czynników naturalnych w kształtowaniu liczebności gatunku.

²⁹ *Zwierzętami trzeba zarządzać głową a nie emocjami, dz. cyt.*

³⁰ *„National Geographic”, dz. cyt.*

- Nadliczbowe samce z ośrodków hodowli powinny być wypuszczane do stad wolno żyjących, a nie przetrzymywane w niewoli do czasu, kiedy osiągną wiek niepozwalający na połączenie ich ze stadem. Konieczne jest stworzenie sprawnie działającego systemu, który pozwoli ośrodkom hodowli na przewóz młodych żubrów do stad dzikich.
- Wszelkie istotne decyzje odnośnie do tego gatunku, szczególnie dotyczące selekcji i uśmiercania, powinny być **podejmowane w sposób transparentny, po wyczerpaniu rozwiązań alternatywnych** oraz z poszanowaniem statusu żubra jako gatunku unikatowego, zagrożonego wymarciem (kategoria EN na Polskiej i VU na Światowej Czerwonej Liście IUCN) i podlegającego ochronie ścisłej. Zasady te należy uwzględnić w znowelizowanym lub nowym programie jego ochrony.
- **Wszelkie istotne odstępstwa od czynności zakazanych w odniesieniu do żubra powinny być wydawane w oparciu o wiedzę ekspercką i opiniowane przez odpowiednie instytucje.** Decyzje w tych sprawach należy podejmować po przeprowadzeniu rzeczowej analizy zagrożeń, z uwzględnieniem aktualnej wiedzy z zakresu ekologii, etologii i funkcjonowania populacji. Muszą być one zgodne z obowiązującymi aktami prawnymi (Rozporządzeniem w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, Ustawą o ochronie przyrody, Dyrektywą Siedliskową UE) oraz krajowym programem ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej. Przynajmniej Decyzje strategiczne, jak np. programy zasiedlania nowych terenów, należy poprzedzać konsultacjami społecznymi.
- **Wnioski dotyczące wszystkich czynności zakazanych, związanych z konkretnym działaniem w dziedzinie zarządzania populacją powinny być prezentowane łącznie** – w jednym wniosku o odstępstwo od zasad – i rozpatrywane przez jeden organ. Dotyczy to w szczególności odłowu, transportu, uśmiercania żubrów oraz zagospodarowania (w tym ewentualnego posiadania, przetrzymywania, transportu, sprzedaży i wywozu za granicę) ich tusz, części i produktów pochodnych.
- **Bezwzględnie niedopuszczalne jest wydawanie zezwoleń na czysto komercyjne wykorzystywanie tusz** czy części ciał żubrów, pozyskanych w wyniku zarządzania populacjami tych zwierząt. Ma to jednoznacznie szkodliwe oddziaływanie na odbiór ścisłej ochrony gatunkowej w świadomości społecznej. Jest także sprzeczne z przepisami Ustawy o ochronie przyrody i Dyrektywy Siedliskowej. Ze względu na ich znaczenie dla dzikich zwierząt z wielu innych gatunków, w tym chronionych i zagrożonych (głównie drapieżnych i padlinożernych), ciała żubrów zabitych w ramach zarządzania populacją powinny być zasadniczo pozostawiane w środowisku przyrodniczym. Wyjątki od tej zasady powinny być indywidualnie uzasadnione szczególnymi okolicznościami o nadrzędnym znaczeniu (np. w przypadku zakażenia groźną chorobą przenoszoną na ludzi lub zwierzęta). Odstępstwa od niej mogą być także stosowane w związku z potrzebami realizacji uzasadnionych celów naukowych czy edukacyjnych, w szczególności mogących przyczynić się do ochrony żubrów, ale powinny dotyczyć tylko tych części zwierząt, które do tych celów są niezbędne.
- W stadach wolnościowych to śmiertelność naturalna powinna być czynnikiem regulującym populację. **Ustalane subiektywne pojemności środowiska dla poszczególnych populacji nie są oparte na żadnej ewidencji naukowej i nie powinny być podstawą zarządzania populacją, w tym szczególnie konieczności regulacji liczebności stad.**

Podziękowania

Dla Fundacji Dzika Polska za pomoc w zebraniu dokumentacji do raportu

Dla Małgorzaty Górskiej za pomoc w opracowywaniu materiałów

Źródła m.in :

- European bison - Status survey and conservation action plan edited by Zdzisław Pucek
IUCN/SSC Bison Specialist Group
- European bison – The Nature Monograph, Małgorzata Krasieńska, Zbigniew A. Krasieński,
Białowieża 2007
- Opinie i stanowiska Państwowej Rady Ochrony Przyrody – lata 2014–2016
- Decyzje GDOŚ z lat 2012-2017 zezwalające na zabicie żubrów i wywóz trofeów wraz z wnioskami
- Sprawozdania do decyzji GDOŚ z Nadleśnictwa Borki, Nadleśnictwa Krynki
- Protokoły z posiedzeń komisji hodowlanych z przeglądów stad żubrów 2012–2017
- Sprawozdania z eliminacji żubrów wysyłane do GDOŚ przez zarządców stad
- Dane z GDOŚ uzyskane na podstawie wniosków o dostęp do informacji o środowisku
- Dane GDOŚ – Decyzje wydane na odstrzał żubrów w latach 2013–2016
- Strony internetowe firm organizujących polowania
- Portale internetowe Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych

POLOWANIE – CZYLI OCHRONA ŻUBRA PO POLSKU

Opracowanie: Magdalena Gołębiowska / Greenpeace

Redakcja i korekta: Magdalena Kędzierska-Zaporowska

Projekt i skład: Marta Przybył

Zdjęcia: okładka, s. 21, s. 30: vip-hunter.eu, s.10: www_zagorski007_republika_pl, s. 15, s. 25, s. 27, s. 34: huntadventure.pl

Raport dostępny na licencji CC BY-NC-ND 4.0

październik 2017

GREENPEACE

Greenpeace to międzynarodowa organizacja pozarządowa, działająca na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Organizacja koncentruje swoje działania na najbardziej istotnych, zarówno globalnych jak i lokalnych, zagrożeniach dla bioróżnorodności i środowiska. Aby zachować swoją niezależność, organizacja nie przyjmuje dotacji od rządów, partii politycznych i korporacji. Działania finansowane są dzięki wsparciu indywidualnych darczyńców. W Polsce Greenpeace działa od 2004 roku. Siedziba biura znajduje się w Warszawie.

